

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(30)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 29 червня 2011 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 3 (30). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2011. — 222 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Ігнатуша І. М. Деякі теоретичні аспекти політичного прогнозування розвитку цивілізацій у ХХІ ст.	68
Головатий М. Ф. Діалог між владою і громадянським суспільством — найважливіша засада формування української державності	5	Коваленко Л. М. Проблеми правового забезпечення інформаційної політики України в аспекті європейської інтеграції	75
Піляєв І. С. Україна: від литовської до лімітрофної Русі?	9	Тумовс Р. А. Ідеологічні детермінанти політичного позиціонування України в умовах глобалізації	81
Бондар Ю. В. Свобода слова: мовний фактор у контексті націотворення	16	Мойсеєнко І. П., Магас Н. В., Поповіченко Ю. А. Методичні основи оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання	87
Гапоненко В. А. Виконавчі органи влади як інститут демократії	22	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	92
Дікарев О. І. Інституалізаційна парадигма енергетичної дипломатії	27	Радзімовська С. Ф. Венчурне інвестування інноваційного розвитку	92
Дікарев О. І., Хоанг Дінь Чай Атомна дипломатія в Азії: витоки, сучасні загрози	35	Бульда С. О. Фактори впливу на формування і використання ресурсного потенціалу регіону	97
Медвідь Ф. М., Дієго Доносо В. Х., Рзаєв Гьхам Сагіб Оглі Національна безпека і національні інтереси України у світі, що змінюється*	42	Гладько Ю. О. Правові засади обігу зобов'язальних вимог кредитора	103
Фомін О. О., Гапоненко В. А. Роль політичних партій України у рекрутуванні політичної еліти	46	Гришин П. М. Фінансовий контроль у системі контрольної діяльності: державно-управлінський аспект	109
В. А. Чмига До питання щодо інноваційних засад трансформації сучасного державного управління в сучасних умовах	50	Ейсмонт В. С. Специфіка трансформації форм економічної власності в Україні	114
К. Е. Шумовська, Н. Г. Чайка Запровадження Магдебурзького права на Поділлі	54	Кобзева О. В., Матюхін В. О. Модель антикризового управління недержавним вищим навчальним закладом	122
Юсеф Н. Н. Економічні відносини між Україною та Ісламською Республікою Іран, перспективи їх розвитку	58	Мамченко М. М. Теоретичні підходи до визначення сутності капіталу в економічній думці середини ХVІІІ — початку ХІХ ст.	129
Гулько О. Я. Роль і вплив світових та національних трансформаційних процесів на формування державної служби	63	Мельников А. Е. Тенденції розвитку інноваційних технологій банківського обслуговування	134

Ніколаєнко С. М. Ризик-менеджмент у медичному страхуванні	141
Орленко С. С. Впровадження та адаптація системи управління прибутком на основі бюджетування для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств	145
Ручка Н. В. Можливості застосування досягнень комплексної продуктової політики ЄС у сфері зменшення негативного впливу легкових автомобілів в Україні.....	150
Чесноков Р. Е. Системная устойчивость туризма и анализ внешних и внутренних факторов развития рекреационных предприятий Южного берега Крыма	156
Ніколаєва Я. І. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України	160
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	167
Гриньова В. М. Концептуальні засади менеджменту в галузі вищої економічної освіти	167
Пузь О. І. Врахування психологічних особливостей учнів 9–10-ти років під час навчання іноземних мов	170
Гуменникова Т. Р. Активні форми збагачення особистісно орієнтованої педагогічної технології підготовки менеджера освітньої діяльності	174
Зайцева О. Ю., Зайцева І. С. Соціальні аспекти адаптації системи управління персоналом підприємства	181
Кальянов А. В. Чинники розвитку культури у сучасному соціокультурному просторі	184
Кирилова О. М. Вивчення Пересопницького Євангелія як складової навчально-виховної роботи у вищій школі	190
Кравець І. М., Овчарук М. М. Трудовий потенціал та роль освіти у його формуванні	195
Соляніченко М. О., Арапова І. П., Арапов С. М. Сучасні підходи до використання інформаційних технологій у методиці викладання математичних дисциплін ВНЗ	198
Бочкова Е. Б. Система “клиент-консультант” підприємств індустрії туризму	201
Гончаренко Є. Ю. Розвиток контрольно-коригуючих навичок у студентів-лінгвістів у процесі вивчення німецької мови як другої іноземної	205
Денисенко Л. П. Деякі психологічні аспекти діяльності менеджерів у ліцеї	210
Зелинская Ю. Н. Роль качественного обслуживания в работе туристического предприятия	213
Соколова О. О. Мотивація персоналу в контексті системи управління якістю.....	217
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	220

І. П. МОЙСЕЄНКО*Львівський державний університет внутрішніх справ***Н. В. МАГАС****Ю. А. ПОПОВІЧЕНКО***Львівський інститут МАУП*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 3(30), с. 87–91

Розглядаються підходи до оцінки рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, а також структуризація фінансово-економічної безпеки за видами діяльності суб'єктів господарювання. Пропонується оцінювання рівня економічної безпеки на основі використання оцінок параметрів фінансового потенціалу підприємства.

У сучасних умовах господарювання, коли економіка перебуває в умовах глобальних та інтеграційних процесів, зростання циклічності фінансових криз, невизначеності, зростає роль ефективного оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Теоретичні основи дослідження проблем оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання відображені в роботах таких вчених, як: Г. Я. Аніловська, О. І. Баранівський, Н. А. Грицюк, П. Я. Кравчук, Т. Б. Кузьменко, Л. С. Мартюшева, І. П. Мойсеєнко, В. І. Франчук та ін.

Узагальнюючи дослідження оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання можна виокремити такі невирішені проблеми:

- недостатність методичних розробок, пов'язаних з формуванням комплексу моделей оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- діагностика рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання потребує використання неформалізованих критеріїв та параметрів вимірювання;
- існуючі методи оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання недостатньо повно висвітлюють процедуру вибору найбільш значущих показників економічної безпеки суб'єктів господарювання, використання потенціалу ресурсів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування;

- оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання через формування лише інтегрального показника є неточним і узагальненим, оскільки не враховує багатфакторної діяльності суб'єктів господарювання.

В економічній літературі можна віднайти чимало підходів [1–3] до обґрунтування методології економічної безпеки суб'єктів господарювання, але й досі не сформовано загальновизначеного бачення у цій сфері.

Методику оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання визначає керівництво підприємства, виходячи з власного уявлення про проблеми безпеки, стратегічні цілі розвитку.

В економічних дослідженнях виділяють такі основні підходи в оцінюванні рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Індикативний підхід передбачає проводити узагальнюючу оцінку економічної безпеки суб'єктів господарювання на підставі зіставлення граничних (критичних і нормальних) і фактичних значень індикаторів. Як індикатори рівня безпеки суб'єктів господарювання можуть виступати нормовані значення показників, розраховані на базі нормативних (граничних) значень вихідних показників [2, 138–139]. Нормування проводиться щодо значення показника:

$$X_i = \left(\frac{P_{i\phi}}{P_{in}} \right)^b \quad (1)$$

де P_{if}, P_{in} — відповідно фактичні і нормативні значення i -го показника; b — показник ступеня (для показника типу “мінімум” дорівнює 1, для показника типу “максимум” дорівнює -1).

Економіко-математичний підхід передбачає для оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання (P_{e6}) використання такої функціональної залежності [4, 137]:

$$P_{e6} = a_1^* J(x_1) + a_2^* J(x_2) + \dots + a_i^* J(x_n), \quad (2)$$

де x_1, x_2, x_n — показники діяльності суб'єктів господарювання; $J(x_1), J(x_2), \dots, J(x_n)$ — локальні функції залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності суб'єктів господарювання; $a_1, a_2, \dots, a_i$ — коефіцієнти, що відображають значущість кожного показника для забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Ресурсно-функціональний підхід. Представники ресурсно-функціонального підходу [5, 69] пропонують визначити рівень економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів суб'єктів господарювання за кожною функціональною складовою і пропонують таку формулу розрахунку сукупного критерію економічної безпеки суб'єктів господарювання:

$$\text{СКЕБ} = \sum_{i=1}^n k_i d_i \quad (3)$$

де k_i — значення часткових функціональних критеріїв економічної безпеки суб'єктів господарювання; d_i — питома вага значущості функціональних складових економічної безпеки суб'єктів господарювання, де $\sum_{i=1}^n d_i = 1$; n — кількість функціональних складових економічної безпеки.

Обґрунтуємо необхідність оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання на основі використання його фінансового потенціалу.

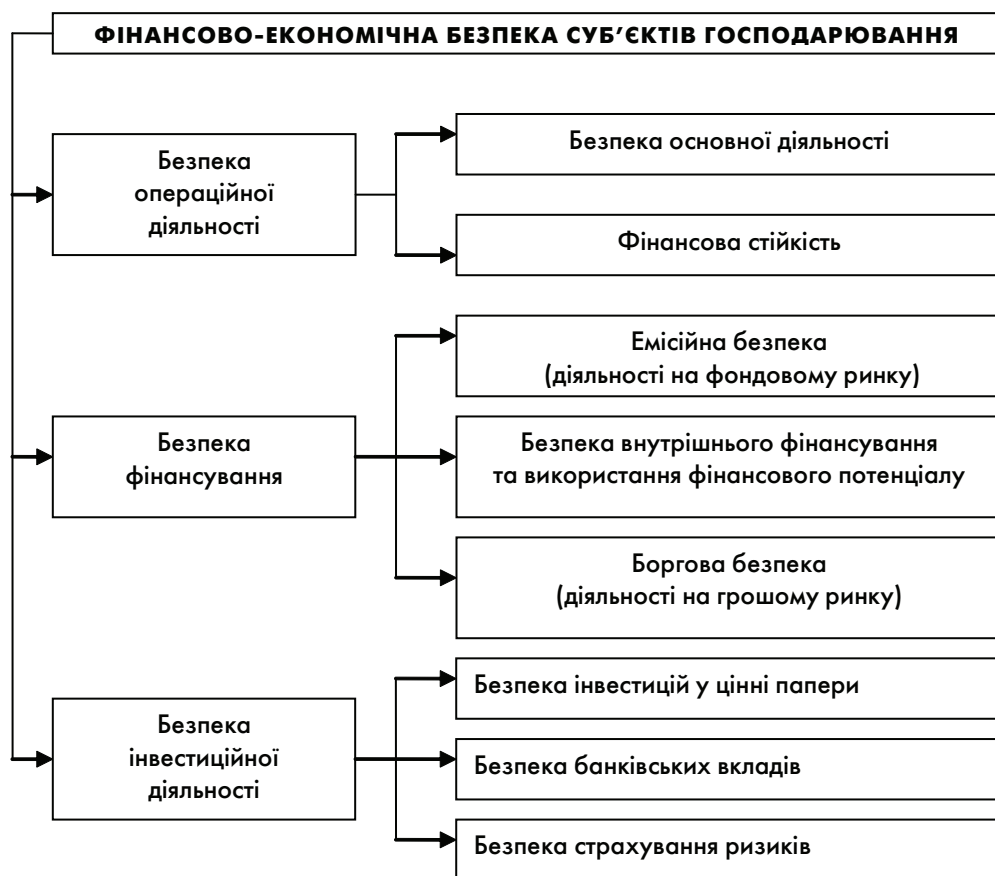
Різновидом економічної безпеки є фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання, яка розглядається як фінансово-економічний стан, що забезпечує захищеність їх інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз і створює необхідні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах на основі використання фінансового потенціалу [3]. Структуризація фінансово-економічної безпеки

за видами діяльності суб'єктів господарювання подана на рисунку.

Використання фінансового потенціалу є одним із найактуальніших завдань формування безпеки суб'єктів господарювання в умовах економічної кризи. Мета дослідження рівня безпеки суб'єктів господарювання на основі використання його фінансового потенціалу полягає у визначенні найприбутковіших напрямів діяльності та скороченні або ліквідації низькоприбуткових. Завдання — на основі поєднання традиційних моделей фінансового аналізу стану діяльності суб'єктів господарювання з принципами аналізу Парето побудувати експрес-методику визначення його фінансового потенціалу. Поєднання цих підходів забезпечує нову якість та комплексність оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання та визначення його потенціалу [1].

Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання визначає конкурентоспроможність, можливості ділового співробітництва, оцінює наскільки гарантовані економічні інтереси суб'єктів господарювання у фінансовому і виробничому відношенні на основі аналізу ринкових умов зовнішнього середовища функціонування. При цьому для забезпечення певного рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання ставляться завдання: дати оцінку фінансового стану господарської діяльності на основі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку між різними показниками виробничої, комерційної і фінансової діяльності; розробити моделі фінансового стану при різноманітних варіантах використання ресурсів; розробити заходи ефективнішого використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Оцінювання фінансового потенціалу суб'єктів господарювання здійснюється за такими етапами: визначення напрямів та об'єктів дослідження (прибуток, продажі, витрати); вибір періоду та напрямку здійснення аналізу; вибір методів оцінювання фінансової стійкості та рівня безпеки; визначення основних факторів діяльності суб'єктів господарювання (зовнішні, внутрішні) та причин відхилень (розрахунок основних причин фіксованих втрат, перевитрат часу та коштів). Методика оцінювання фінансового потенціалу передбачає аналіз джерел фінансування (на основі показників фінансового та виробничого левериджу) та оцінок “точок результативності” за принципом Парето [1].

Структуризація фінансово-економічної безпеки за видами діяльності

Перелік досліджуваних параметрів фінансово-го стану дає можливість визначити рівень використання фінансового потенціалу на основі використання традиційних методик фінансового аналізу та ідентифікувати його вид: фінансовий потенціал стійкості (показники фінансової стійкості та запасу фінансової стійкості, оборотні кошти, запаси, витрати), фінансовий потенціал ефективності (показники рентабельності активів та капіталу), фінансовий потенціал розвитку (“золоте правило фінансування”, модель росту приростів тощо). Порядок експрес-методики передбачає оцінювання фінансового потенціалу суб’єктів господарювання на основі поєднання можливостей аналізу показників результативності діяльності, дослідження ефективності джерел фінансування та використання активів і капіталу з перевагами прийняття успішних рішень за принципом Парето. При цьому показниками виміру є відносні показники, моделями аналізу — детерміновані моделі факторного аналізу динамічного типу, через те що тільки їх параметри відобра-

жають потенціал приростів показників діяльності підприємства у просторі й часі.

Методика визначення рівня фінансового потенціалу методом експертних оцінок передбачає ранжування рівня потенціалу на високий, середній, низький. Встановлення відповідності зазначених рівнів значенням показників фінансового стану підприємства: коефіцієнту фінансової незалежності; коефіцієнтам ліквідності (загальної, термінової, абсолютної); рентабельності (продаж, активів, капіталу), коефіцієнту автономії [2].

Для визначення й оцінки стану фінансової безпеки суб’єктів господарювання доцільно створити систему моніторингу фінансової безпеки. Визначаючи динаміку основних показників, можливо завчасно визначити фінансовий стан суб’єкта господарювання, виявити можливі небезпеки фінансової безпеки і, як наслідок, напрями стабілізації його поточного стану. Ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин характеризується збалансо-

ваністю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання, населення в цілому, ефективне функціонування соціально-економічної системи і соціальний розвиток [4].

Під час оцінювання поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки аналізують:

- фінансову звітність і результати діяльності (платоспроможність, фінансову незалежність, структуру й використання капіталу та прибутку);
- конкурентний стан суб'єктів господарювання на ринку (частку ринку, якою володіє суб'єкт господарювання, рівень застосовуваних технологій і менеджменту);
- ринок цінних паперів (підприємства-оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг) [4].

Індикаторами фінансової безпеки господарюючого суб'єкта є граничні значення показників аналізу фінансового стану та фінансової стійкості. Показниками оцінки є: надлишок або нестача власних оборотних засобів, які необхідні для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю суб'єктів господарювання; надлишок або нестача власних оборотних засобів, а також середньорічних і довгострокових кредитів і позик; надлишок або нестача загальної величини оборотних засобів [5].

На підставі зазначених показників виокремлюють п'ять рівнів фінансової безпеки:

- абсолютна фінансова безпека — господарюючому суб'єкту достатньо власних оборотних засобів для функціонування;
- нормальна фінансова безпека — господарюючому суб'єкту практично достатньо власних оборотних засобів;
- нестійкий рівень безпеки — господарюючому суб'єкту недостатньо власних оборотних засобів, також він залучає середньострокові та довгострокові позики і кредити;
- критичний рівень безпеки — суб'єкт господарювання, крім середньострокових та довгострокових позик і кредитів, залучає короткострокові;
- кризовий рівень безпеки — суб'єкт господарювання не може забезпечити фінансуван-

ня своєї діяльності ані власними, ані залученими засобами.

Для вимірювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання доцільно застосовувати методи:

- моніторингу основних соціально-економічних показників та зіставлення їх з граничними значеннями;
- аналізу та обробки сценаріїв;
- оптимізації;
- теоретико-ігрові;
- багатовимірний статистичний аналіз;
- теорії штучних нейронних мереж.

Застосування підходів до моделювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання має зводитись до отримання інтегрального кількісного показника рівня фінансової безпеки під впливом значної кількості чинників [5].

Описані методи аналізу фінансового потенціалу відображають стабільність фінансового стану господарюючого суб'єкта у довгостроковій перспективі в умовах змін зовнішнього та внутрішнього середовищ та ступінь фінансової незалежності суб'єктів господарювання. Такі оцінки передбачають лише здатність витримувати негативні впливи зовнішнього та внутрішнього середовищ суб'єктів господарювання, однак не передбачають ідентифікації та нейтралізації загроз і ризиків, недопущення реалізації загроз, зменшення небажаних наслідків тощо. Отже, поняття фінансово-економічної безпеки включає визначення запасу фінансової стійкості, але є ширшим за нього і передбачає використання потенціалу як метод підвищення рівня безпеки.

Література

1. Кравчук П. Я. Формування системи корпоративної безпеки підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 [Ксерокс] / Тернопільський держ. екон. ун-т. — Т., 2006. — 20 с.
2. Козачекно Г. В., Пономарьова В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення: Монографія. — К.: Лібра, 2003. — 280 с.
3. Косянчук Т. Ф., Лук'янова В. В., Майорова Н. І., Швид В. В. Економічна діагностика: Навч. посіб. / За заг. ред. Т. Ф. Косянчук. — Л.: Новий світ. — 2000, 2009. — 452 с.
4. Мойсеєнко І. П., Демчишин М. Я. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. Сер. Економічна: Зб. наук. праць / Голов. ред. Р. І. Тринько. — Л., 2010. — Вип. 3. — С. 251–263.

5. Грицюк Н. А. Методичні підходи до обґрунтування індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства // Проблеми науки. — 2008. — № 6. — С. 31–35.

6. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва,

Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 1. — С. 98–103.

Поєднання моделей використання фінансового потенціалу з принципами аналізу Парето забезпечує комплексність оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Сочетание моделей использования финансового потенциала с принципами анализа Парето обеспечивает комплексность оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия.

The combination of models using financial capacity with the principles of Paretoanalysis provides a comprehensive assessment of the level of financial and enterprise economic safety.

Надійшла 16 травня 2011 р.